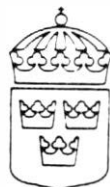

Motion till riksdagen

1989/90:Ub310

av Larz Johansson (c)

Grundskolan och gymnasieskolan

Mot.
1989/90
Ub310–316

Inledning

I denna kommittémotion behandlas främst de anslagsfrågor som har aktualiserats av regeringens budgetproposition. Vår syn på vissa utbildningsfrågor av mer övergripande karaktär har redovisats i en särskild partimotion.

En av grundstenarna i centerpartiets utbildningspolitik är en över hela landet likvärdig utbildningsstandard. Alla barn och ungdomar skall ha rätt till en god utbildning inom rimligt avstånd från hemmet. Denna rättighet gäller alla, oavsett var man bor och oavsett social eller ekonomisk bakgrund. Skolan har därutöver ett särskilt ansvar att med extra insatser stödja dem som har svårigheter i skolan. Den senaste tidens debatt har i hög grad fäst uppmärksamheten på de stora skillnader som kan råda mellan elever som kommer från hem med studietraditioner, jämfört med dem som inte har samma stöd från hemmet. Inte minst gäller detta förhållande för invandrabarnen där skillnaderna dessutom förstärks av bristande svenskkunskaper. Centerpartiet slår vakt om skolans förstärkningsresurser och om hemspråksundervisningen.

Centerpartiet har genom åren varit pådrivande i skolans decentraliseringsprocess. Allt sedan SIA-reformen har alla förändringsbeslut som rör skolan syftat till att lägga besluten närmare verksamheten och vidga det kommunala ansvarstagandet för skolan. Denna utveckling bör fortsätta men det finns samtidigt anledning att påminna om att skolan också är av ett betydande nationellt intresse och att riksdag och regering har ett avgörande ansvar för att den likvärdiga utbildningsstandarden garanteras. Ett ökat kommunalt ansvar måste således kombineras med ekonomiska garantier från statens sida som är så utformade att de utjämnar skillnader i kommunernas förmåga att bära det vidgade ansvaret för skolan. Vi förväntar oss ett förslag till nytt statsbidragssystem från regeringens sida under innevarande år och nöjer oss i detta sammanhang med att erinra om de fullständiga förslag till utformning av ett nytt bidragssystem som centerpartiet har redovisat under de två närmast föregående riksmötena.

När det gäller gymnasieskolans framtida utformning så är förhållandena likartade. Ett brett remissförfarande är nyligen avslutat och vi förväntar oss en proposition under året. Vi avstår därför från att nu lägga detaljerade förslag men återkommer i ett senare avsnitt till bl a försöksverksamheten med

den gymnasiala yrkesutbildningen. I en särskild motion om kost och hälsa berör vi andra delar av gymnasieskolans utformning. Att i ordens rätta mening skapa "en gymnasieskola för alla" är en stor utmaning som kräver betydande insatser, inte minst för att kunna ge ett tillräckligt stöd till de elever som eljest riskerar att bli utslagna.

Skolans språkundervisning

Det torde i dagens allt mer internationaliserade samhälle inte vara nödvändigt att argumentera för betydelsen av goda språkkunskaper. Den snabba utvecklingen i de internationella kontakterna på alla plan visar med all önskvärd tydlighet på behoven. Det är viktigt att många människor har språkkunskaper och att kunskaperna vidgas till nya språkområden. Det räcker inte längre med engelska, tyska och franska även om dessa språk alltfört kommer att vara de viktigaste.

I vår partimotion om vissa utbildningsfrågor har vi begärt förslag om hur vi på bästa sätt skall ta tillvara invandrarbarnens språkkunskaper och i en motion om lärarrekruteringsfrågor har vi upprepat vårt tidigare förslag om utbildning i engelska för blivande lärare med inriktning mot åk 1 – 7. Även dessa förslag ingår i den helhetssyn vi anlägger på skolans språkundervisning.

Vi menar att en tidig start av språkinläringen är av stor betydelse för ett gott slutresultat. Att lära ett språk ordentligt tar tid. Att läsa språket under färre år kan inte kompenseras med fler veckotimmar. Därför har vi hävdad läroplanens bestämmelser om att engelska skall läsas redan på lågstadiet. Denna uppfattning har nu fått stöd av riksdagen som gjorde ett uttalande med denna innebörd under föregående riksmöte. Enligt centerpartiets uppfattning är det nu tid att gå vidare och uppmärksamma den försöksverksamhet som pågår på några ställen i landet med start av engelskundervisningen redan i åk 1. Skolöverstyrelsen bör ges i uppdrag att utvärdera dessa försök så att regeringen kan återkomma till riksdagen med en redovisning i ärendet.

Med en tidig start av undervisningen i engelska ökar utrymmet för att börja läsa ytterligare ett främmande språk på högstadiet. En sådan ordning skulle lägga en bättre grund för gymnasieskolans språkprogram där tiden oftast är alldeles för kort för de tillkommande språken. En översyn av gymnasieskolans språkprogram måste ju ändå göras i samband med den nya läroplanen.

Vi har tidigare pekat på det ökande intresset för "nya" språk utöver de mer traditionella. Dit hör flera språk ur mycket stora språkgrupper: spanska, portugisiska, arabiska, ryska, kinesiska etc. Även den senaste tidens utveckling i Baltikum och i Östeuropa har väckt intresset för dessa länders språk. Vi vill i detta sammanhang peka på möjligheten att samordna undervisningen i – för oss – något udda språk med den mycket omfattande hemspråkundervisning som ändå skall bedrivas. Även här bör skolöverstyrelsen ges i uppdrag att göra en översyn av dessa möjligheter.

Anslaget B 10. Särskilda insatser inom skolområdet

Mot. 1989/90

Ub310

I den tidigare nämnda partimotionen har vi föreslagit att vissa inbesparade medel återföres till skolområdet. Av dessa tillföres anslaget B 10 107 milj. kr. utöver de av regeringen föreslagna 349 180 000 kr.

Anslaget B 11. Bidrag till driften av grundskolor

I likhet med tidigare år föreslår vi ett antal kvalitetshöjande åtgärder inom grundskolan. Dit hör ett gemensamt delningstal – 25 elever – för alla stadier, borttagande av den regel som föreskriver ett särskilt basresursmedeltal för mellanstadiet och samma delningstal för klasser sammansatta av elever från såväl låg som mellanstadiet, dvs det lägre delningstal som gäller för lågstadiet. Samtliga dessa förslag är av den karaktären att de inte innebär någon belastning på statsbudgeten för budgetåret 1990/91. Detta beror på bidragssystemets konstruktion med förskott beräknat på föregående redovisningsår och slutreglering året efter budgetåret.

Statsbidrag till fristående skolor

I annat sammanhang har vi föreslagit ett helt nytt statsbidragssystem för grundskolan. Med de förändringar och förenklingar som vi där föreslagit blir det fullt möjligt att föra över de fristående skolorna till samma statsbidragssystem som gäller för det allmänna skolväsendet. Då får också de fristående skolorna möjlighet att verka på likvärdiga ekonomiska villkor.

Vi noterar med tillfredsställelse att regeringen i budgetpropositionen tar ett steg i denna riktning genom att ge de fristående skolorna tillgång till statsbidraget för hemspråksundervisning och studiehandledning på hemspråket.

Trots dessa smärre förbättringar är det uppenbart att många av de fristående skolorna verkar under mycket knappa ekonomiska betingelser. För många av dem – däribland flera Waldorfskolor – är situationen så allvarlig att skolornas fortsatta existens är hotad.

I avvaktan på en kommande proposition om nya statsbidragsregler kan det i flera fall visa sig nödvändigt med speciella bidrag i form av "överlevnadsstöd".

Centerpartiet föreslår därför riksdagen att anvisa 10 000 000 kr att ställas till regeringens förfogande för sådana stödinsatser.

B 12. Bidrag till svensk undervisning i utlandet

För närvarande bedrivs högstadieundervisning vid fem av de svenska utlandsskolorna. I likhet med föregående år föreslår vi att även den svenska skolan på Costa del Sol (Fuengirola) skall ges denna möjlighet. Undervisningen har en sådan omfattning att detta är väl motiverat. ●om skolan ges resurser för högstadieundervisning så kommer detta också att öka för utsättningarna för statligt stöd från Norge och Finland för de elever som undervisas vid skolan.

Vid flera av de svenska utlandsskolorna ökar antalet elever på gymnasienivå. Detta förhållande är särskilt påtagligt i de länder där Sverige bedriver ett omfattande biståndsarbete. Formellt finns dock inga utlandsskolor på

gymnasienivå eftersom undervisningen är underordnad Liber-Hermods som också erhåller merparten av statsbidragen för densamma. Efterhand som elevstrukturen förändras – beroende på att allt fler återvänder till utlandstjänst i en andra omgång och då har äldre barn – krävs en annan syn på behovet av gymnasieundervisning. Den nuvarande korrespondensundervisningen är inte tillfyllest och det kan ju rimligen inte vara så att omsorgen om Liber-Hermods ekonomi får gå före kvalitetskraven i den svenska utlandsundervisningen.

De övriga nordiska länderna har en annan syn på dessa frågor och det bör övervägas huruvida Sverige bör ta nya initiativ i det nordiska samarbetet för att utveckla en gemensam undervisning på gymnasienivå. Norge och Finland lämnar för närvarande bidrag med 85% av totalkostnaden till sina utlandselever på gymnasienivå.

Centerpartiet föreslår att den svenska skolan i Kenya (Nairobi), som nu har statsbidrag till undervisning på låg-, mellan- och högstadiet, i försöks- och utvecklingssyfte även tilldelas statsbidrag för lärarledd undervisning på gymnasienivå. Skolan i Nairobi är enligt vår mening en lämplig skola för sådan verksamhet eftersom den med sin internatverksamhet tar emot elever från stora delar av Östafrika och från Angola. Vi beräknar den tillkommande kostnaden till 2 000 000 kr varför detta belopp bör tillföras anslaget B 12, bidrag till svensk undervisning i utlandet.

B 18. Bidrag till driften av gymnasieskolor

Sedan två år tillbaka pågår försöksverksamhet med treårig gymnasial yrkesutbildning. Försöket inleddes med 6 000 intagningsplatser första året och utökades föregående år med 4 000 platser till 10 000 intagningsplatser. Enligt vår uppfattning är det nödvändigt att fortsätta utvidgningen av försöksverksamheten, bl a därför att det finns ett stort intresse och ett betydande engagemang hos såväl skolhuvudmännen som arbetslivets företrädare för en reformering av den gymnasiala yrkesutbildningen. Inför höstterminen 1989 fanns det önskemål från huvudmännens sida om ytterligare 10 000 platser. Det förslag som regeringen nu redovisat – en utökning med endast 1 200 platser – kan komma att uppfattas som en negativ signal inför det fortsatta reformarbetet.

Enligt centerns mening är det viktigt att verksamheten utvidgas till en omfattning som gör det möjligt att få med samtliga intagningsplatser inom samma utbildningsinriktning i en kommun. Det är olyckligt om man tvingas fortsätta med såväl tvååriga som treåriga utbildningar inom samma studieväg. Likaså är det viktigt att få med sådana områden inom försöksverksamheten där kursplaner ännu inte hunnit prövas. För att detta skall vara möjligt bör försöksverksamheten utvidgas med ytterligare 4 000 intagningsplatser och således omfatta 14 000 intagningsplatser höstterminen 1990.

Vi beräknar kostnaderna för denna utökning till 24 000 000 kr.

I anslutning till försöksverksamheten med treårig gymnasial yrkesutbildning har skolöverstyrelsen föreslagit att särskilda resurser anvisas för fortbildning av yrkeslärare. Man har också tagit fram och redovisat ett omfat-

tande kursutbud i detta syfte. Vi finner den föreslagna fortbildningen synnerligen angelägen och föreslår att ytterligare 12 000 000 kr anvisas under anslaget B 8, fortbildning m.m.

Mot. 1989/90
Ub310

Intagning till gymnasieskolan, direktramen

I denna del följer vi skolöverstyrelsens förslag som innebär en viss uppräknings i förhållande till regeringens förslag med hänsyn tagen till dels det faktiska antalet 16-åringar, dels den av oss föreslagna utökningen av ÖGY-försöket. Detta innebär följande :

Läsår	Intagningsplatser	Ärseleplatser
1990/91	127 600	310 700
1991/92	120 300	293 000
1992/93	114 500	278 400
1993/94	111 400	271 000
1994/95	107 900	262 400

Lilla ramen

Vi delar föredragandens uppfattning att det för närvarande inte är meningsfullt att föreslå några omfattande förändringar av den lilla ramens omfattning eller dess utnyttjande eftersom den ingår i den förestående omstruktureringen av gymnasieskolan.

Finansiering av det utökade platsantalet

Den utökning som vi föreslagit av antalet platser i ÖGY-försöket och till gymnasieskolans direktram motsvaras enligt vår uppfattning av minskade anspråk inom det kommunala uppföljningsansvaret. Anslaget B 19 kan därför reduceras med 18 600 000 kr.

16 som delningstal inom JST-sektorn

Under innevarande läsår har skolöverstyrelsen – under vissa förutsättningar – medgivit att JST-utbildningar fått anordnas med 16 som delningstal i de fall endast en klass finns vid skolenheten. Till skillnad från regeringen anser vi att denna möjlighet bör öppnas för länskolnämnderna att besluta om utan att göra särskild framställan till regeringen. Vid många skolenheter är utbildningen nedläggningshotad på grund av låga sökandetal varför denna åtgärd är synnerligen motiverad.

Uppföljning av det nya statsbidragssystemet

Inför läsåret 1987/88 fattade riksdagen beslut om ett nytt statsbidragssystem för gymnasieskolan. I anslutning härtill beslöts också om en parlamentariskt sammansatt referensgrupp som fick till uppgift att följa upp erfarenheterna av det nya systemet. I huvudsak har gruppen funnit att systemet – så här långt – fungerat på ett tillfredsställande sätt. En fråga som dock har vällat en

del bekymmer är det sena avstämningsdatum som gäller i det nya systemet. Tidigare skedde avstämnin g den 15 september vilket innebar att statsbidraget beräknades efter det antal elever som fanns i gymnasieskolan vid denna tidpunkt.

I det nya systemet är tidpunkten för avstämnin g framflyttad till den 15 januari, dvs vid inledningen av vårterminen. För att gardera sig för större förändringar i elevantalet – som i sin tur avgör bidragets storlek – tvingas skolstyrelserna reservera vissa resurser. Ibland leder detta till att eleverna går miste om vissa stödinsatser och ibland uppstår underskott som måste täckas med kommunala medel. Vi föreslår att avstämningsdatum bestäms till den 15 november för att komma till rätta med de påtalade olägenheterna.

Cash limit-principen

Våren 1988 beslöt riksdagen med hänvisning till den av regeringen fastlagda utgiftsramen för statliga lönekostnadsökningar (RALS 88) att den s k cash limit-principen skulle tillämpas för vissa anslag. Detta ledde bl a till att det statliga undervisningsbidraget till gymnasieskolan reducerades med en procentenhet. I budgetpropositionen föreslog regeringen att motsvarande reduktion även skulle göras på grundskoleanslaget. Detta förslag avvisades av riksdagen.

Eftersom principen med lönekostnadsramar nu är övergiven anser centerpartiet att den besparing som drabbat gymnasieskolans undervisningsresurser också bör återföras. Vi föreslår därför att 35 000 000 kr tillföres anslaget B 18 bidrag till driften av gymnasieskolor.

Vissa gemensamma frågor

I vår partimotion om utbildningspolitiken har vi föreslagit särskilda åtgärder för att stimulera grundskolans miljöundervisning. Denna fråga är naturligtvis lika angelägen på alla nivåer inom skolväsendet. När det gäller gymnasieskolan är denna, som tidigare har nämnts, föremål för en omfattande omstrukturering med åtföljande ny läroplan för gymnasieskolan.

Detta oaktat finns det nu skäl att ytterligare fästa uppmärksamheten på skolans ansvar för miljöundervisningen. Om dagens elever skall kunna hantera framtidens miljöproblem så krävs det inte bara goda kunskaper utan också en insikt om att vi alla står inför en stor utmaning att tillsammans kunna avvärja de globala miljöhoten. Om vi inte klarar den utmaningen kommer inte heller mänskligheten att kunna överleva.

Behovet av en ingående kunskapsförmedling gäller allmänhetens livsmönster liksom kraftfulla åtgärder från samtliga yrkesgrupper. Uppgiften ställer krav på dynamiskt tänkande och förkastande av många traditionella lösningar. Kunskaperna hos vår uppväxande generation kommer med största sannolikhet att få en avgörande betydelse för hur vi skall lyckas att undvika fortsatt miljöförstöring, dvs bibehålla vårt hälsoläge och ekonomiska välstånd. Skolan har därvidlag det övergripande ansvaret.

Centerpartiet föreslår att riksdagen i ett särskilt uttalande markerar den vikt som riksdagen lägger vid skolans centrala roll i miljöundervisningen på samtliga nivåer inom utbildningsväsendet.

Med hänvisning till vad som anförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skolans språkundervisning,

2. att riksdagen till särskilda insatser inom skolområdet anslår 107 000 000 kr utöver vad regeringen har föreslagit eller således 456 180 000 kr,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvalitetshöjande åtgärder inom grundskolan,

4. att riksdagen till överlevnadsstöd till fristående skolor anvisar 10 000 000 kr,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om högstadieundervisning vid svenska skolan på Costa del Sol (Fuengirola),

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om gymnasieundervisning vid svenska skolan i Kenya (Nairobi),

7. att riksdagen till svensk undervisning i utlandet anvisar 2 000 000 kr utöver vad regeringen föreslagit eller således 45 979 000 kr,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om antalet platser i försöksverksamheten med gymnasial yrkesutbildning,

9. att riksdagen för den utökade försöksverksamheten anslår 24 000 000 kr utöver vad regeringen föreslagit,

10. att riksdagen för fortbildning av yrkeslärare anslår 12 000 000 kr utöver vad regeringen föreslagit eller således 113 882 000 kr,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om gymnasieskolans direktram,

12. att riksdagen för det utökade antalet platser inom direktramen anslår 9 600 000 kr utöver vad regeringen föreslagit,

13. att riksdagen till åtgärder inom kommunernas uppföljningsansvar anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 18 600 000 kr reducerat anslag eller således 169 456 000 kr,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om delningstal inom JST-sektorn,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avstämningsdatum i gymnasieskolans statsbidragssystem,

16. att riksdagen till återföring av resurser i gymnasieskolan anslår 35 000 000 kr,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om betydelsen av skolans miljöundervisning.

Stockholm den 24 januari 1990

Mot. 1989/90

Ub310

Larz Johansson (c)

Marianne Andersson (c)

Marianne Jönsson (c)

Görel Thurdin (c)

Jan Hyttring (c)

Stina Gustavsson (c)

Pär Granstedt (c)